

Aleksandra Gačič

Aleksandra Gačič, nekdanja Velenjčanka, živi v Laškem. Leta 2006 je diplomirala iz zgodovine in slovenščine, 2010 magistrirala iz zgodovine in 2014 na Filozofski fakulteti doktorirala iz sodobne zgodovine z disertacijo dr. Bogumil Vošnjak – politik in diplomat (mentor dr. Andrej Rahten). Za doktorsko disertacijo je prejela 3. nagrado na XIII. nagradnem natečaju Urada Vlade Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu za diplomska, magistrska in doktorska dela.

Od leta 2011 je samozaposlena kot lektorica, prevajalka in predavateljica slovenščine za tujce na ljudskih univerzah v Velenju, Celju in Žalcu. Je nekdanja članica Programskega sveta Mladi raziskovalci za razvoj Šaleške doline in predsednica ocenjevalne komisije, članica Izvršnega odbora ŠMZD ter članica Koordinacijskega odbora za razvoj diplomatske zgodovine. Svoje znanstvenoraziskovalno delo usmerja v raziskovanje znanih Slovencev in pisanje biografij ter diplomatsko zgodovino.

KORESPONDENCA MED POLBRATOMA FRANOM MAYERJEM IN BOGUMILOM VOŠNJAKOM

Uvod

Družini Vošnjak in Mayer sta predvsem v zgodovini Šoštanja dobro znani, morda je manj znano dejstvo, da sta si bili v sorodu. Družini sta se namreč združili s poroko Mihaela Vošnjaka in Henriette Mayer. Henriette je imela iz prvega zakona sina Frana Mayerja, kasneje šoštanjskega župana,

v zakonu z Mihaelom Vošnjakom pa se je rodil še sin Bogumil. Čeprav je Fran Mayer bil kar 16 let starejši od polbrata Bogumila Vošnjaka, ohranjena pisma razkrivajo, da sta se med njima razvila bratska ljubezen in prijateljski odnos. Odnos sta še poglobila po prvi svetovni vojni, ko sta kot že uveljavljena moža zasedala bolj ali manj pomembna službena in politična mesta.

Vošnjakov polbrat Fraz Xaver Jakob Mayer se je 19. maja 1866 rodil očetu Jakobu Mayerju in Henriette Deutschman, in sicer v Sevnici, kjer je njegov oče deloval kot predstojnik okrajnega sodišča. Po upokojitvi v Sevnici je njegov oče odprl odvetniško pisarno v Celju, kjer je Fran Mayer nadaljeval šolanje. Le leto po preselitvi v Celje je Franov oče umrl. Fran Mayer je srednjo šolo obiskoval v Celju in Ljubljani, nato pa v Gradcu študiral pravo. 15. junija 1898 je opravil odvetniški izpit in se naselil v Šoštanju. Od leta 1900 do leta 1910 je bil Fran Mayer kot ugleden narodnjak ravnatelj Hranilnice in posojilnice v Šoštanju, pa tudi sicer je bil celo življenje družbeno dejaven. 5. marca 1904 je v hotelu Avstrija v Šoštanju potekal ustanovni sestanek Šaleške podružnice Slovenskega planinskega društva, na katerem je bil Mayer izvoljen za odbornika. 15. oktobra 1918, v prevratnem času, ko se je vse pripravljalo na konec vojne in ustanovitev nove države in ko je bil najprej ustanovljen Narodni svet v Ljubljani za slovenske dežele in Istro, nato Narodni svet za Štajersko v Mariboru, je bil tudi v Šaleški dolini ustanovljen Narodni svet, katerega mesto prvega predsednika je zasedel ravno odvetnik Fran Mayer. Ob koncu 1. svetovne vojne je postal prvi občinski *gerent* oziroma predstojnik občinske uprave v Šoštanju in nadaljeval odvetniško prakso. Na njegovo pobudo so v Šoštanju ustanovili meščansko šolo, katere podnačelnik upravnega odbora je bil prav on. Dejaven je bil tudi politično, saj je bil večkrat predsednik volilnega odbora, leta 1928 pa je tudi sam kandidiral in bil izvoljen za župana Občine Šoštanj mesto. Kot županu mu velja pripisati kar nekaj zaslug, med drugim izgradnjo prvega javnega vodovoda v Šoštanju, s katerim se je močno izboljšala kakovost življenja

meščanov. Zasluge mu velja pripisati tudi pri poimenovanju ulic in trgov. Svoje župansko mesto je opravljal deset let, torej do leta 1937/38, ko je zaradi upravnih reform nekdanje Kraljevine SHS prišlo do združitve Občine Šoštanj mesto in Občine Šoštanj okolica. Fran Mayer je bil imenovan tudi za častnega občana Šoštanja. Poročen je bil z Marijo Riči Prus iz Slovenskih Konjic, v zakonu pa so se jima rodili trije otroci, Dušan, Marija (Majka) in najstarejši Anče, ki pa je padel na soški fronti.¹

Vošnjaki so bili v Šaleški dolini in tudi širše dobro znani veljaki. Že Bogumilov stric Josip Vošnjak in oče Mihael Vošnjak, poročen z materjo Frana Mayerja, sta bistveno prispevala k zgodovini slovenskega naroda, tako politično kakor tudi gospodarsko. Mihael Vošnjak je v slovenskem zgodovinopisju znan kot poslanec ter kot ustanovitelj zadrug in posojilnic, za kar ga je sicer navdušil njegov brat Josip Vošnjak, prav tako znan slovenski politik (še zlasti iz časa taborov) ter zdravnik in pisatelj. Sad njune vzgoje in vzorov je bil Bogumil Vošnjak, ki ga je predvsem 1. svetovna vojna zavihtela v svet političnih in diplomatskih dogajanj. Slovensko zgodovinopisje ga bolj ali manj pozna predvsem iz časa *vélike vojne*, saj je kot eden redkih Slovencev zelo dejavno deloval kot član Jugoslovanskega odbora. V takratnem času je svet opozarjal na Slovence in druge južne Slovane, ki naj bi se čim prej osvobodili habsburškega jarma ter se združili v enotno in tuje nadoblasti osvobojeno državo. Kot edini Slovenec je imel priložnost združitve južnih Slovanov kronati s podpisom Krfske deklaracije, ki je bila kasneje osnova za ustanovitev Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev. Vošnjakova vztrajnost in bogate izkušnje med vojno mu je nova država vsaj deloma poplačala z mestom generalnega sekretarja jugoslovanske delegacije na mirovni konferenci v Parizu. Pa tudi sicer je bil za to mesto izredno kvalificiran,

¹ Miran Aplinc, Med onimi delavci, ko so sejali med ljudstvom narodno zavest, Dr. Fran Mayer v Šoštanju, v: Zgodovina za vse, leto XIX (2012), št. 1–2, str. 137–142; Mayer, Fran, v: Šaleški biografski leksikon (ŠBL), elektronski vir; Mayer, Dušan, v: ŠBL.

saj si je kot član Jugoslovanskega odbora pridobil številne izkušnje, spoznal najbolj merodajne osebe svetovne politike in hkrati obvladal številne svetovne jezike.² Dolžnost generalnega sekretarja je opravljal eno leto, mesto pa je dobil po zaslugi Otokarja Rybářa, njegovo imenovanje pa je delegacija sprejela že na svoji prvi seji. Namreč, Vošnjakovo imenovanje je pomenilo nekakšno koncesijo Slovencem. Ko je bilo iz beograjske vlade v Pariz sporočeno imenovanje Nikole Pašića, Anteja Trumbića in Milenka Vesnića za polnomočne delegate, je delegacija v Parizu menila, da Slovenci svojega opolnomočenega predstavnika sploh ne bodo imeli, zato je vladi predlagala, naj na mesto generalnega sekretarja imenuje Slovenca. Njihov predlagani kandidat je bil zastopnik češke banke Slavija Ivan Hribar, a je Rybář opozoril, da bi Slovenci morali sami predlagati ustreznega kandidata, sam pa je imel v mislih ravno Vošnjaka. Vošnjak je s tem postal oseba, ki je pred mirovno konferenco politično neformalno predstavljala Kraljevino SHS in s tem vsaj na videz kazala, da je njena delegacija sestavljena iz Srbov, Hrvatov in Slovencev. Delegacija je vedela, kako izkoristiti neformalnost in polformalnost svojega člana, večkrat so mu poverili tudi politične misije. Ko je bil Vošnjak decembra 1919 razrešen s funkcije generalnega sekretarja, saj je zaradi očetove bolezni sam prosil za razrešitev, je bilo ukinjeno tudi imenovanje novega generalnega sekretarja delegacije.³

Avgusta 1919 je bil imenovan za enega od prvih štirih profesorjev Pravne fakultete Univerze v Ljubljani, a se je zaradi vpoklica v ustavno komisijo in ker je bil kot član Samostojne kmetijske stranke izvoljen za poslanca v Ustavotvorno skupščino, svojemu mestu na fakulteti odpovedal. Imenovan je bil tudi v strokovno komisijo za izdelavo načrta

² Aleksandra Gačić, Dr. Bogumil Vošnjak – politik in diplomat, doktorska disertacija (Maribor 2014), str. 1–6.

³ Andrej Mitrović, Jugoslavija na konferenciji mira 1919–1920 (Beograd, 1968), str. 36, Lambert Ehrlich, Pariška mirovna konferenca in Slovenci 1919/20, Ehrlichova spomenica za Vatikan 14. aprila 1942 (Ljubljana, 2002), 69.

ustave. Zavzel se je za unitarno državo, kritiziral je opozicijski predlog ustave, ki je predvideval avtonomijo historičnih dežel, in nastopil proti manifestu slovenskih kulturnih delavcev. Da je bil v slovenskem zgodovinoписju dolgo zmolčan, je morda krivo dejstvo, da je pri sprejemanju ustave predlagal uveljavitev enotnega jugoslovanskega jezika, s čimer bi se izbrisale tudi jezikovne meje treh različnih narodov, ki so se združili v enotno Jugoslavijo. Leta 1921 je bil imenovan za izrednega poslanika in pooblaščenega ministra na poslanstvu v Pragi in s tem zamenjal svojega predhodnika Ivana Hribarja. S tem imenovanjem se mu je uresničil veliki sen, čeprav le kratkotrajno. Namreč že ob samem imenovanju so se zadeve zapletle, saj je v vmesnem času umrl Peter I. Karađorđević, zato je bila listina o njegovem imenovanju formalno neveljavna in je bilo treba poskrbeti za novo. Zapleti so se med opravljanjem funkcije poslanika nato kar vrstili. Kot je bilo hitro in nenadno njegovo imenovanje na mesto poslanika, tako je bil nenaden in nenavaden tudi njegov odpoklic. Zakaj je Vošnjak moral tako hitro zaključiti funkcijo poslanika, ni povsem jasno, saj tega iz njegovih spominov ni možno povsem natančno ugotoviti. Sam je predvideval, da je šlo za vrsto spletk, ki so mu ta sedež spodnesle. Ocenjeval je, da je enostavno moral izprazniti mesto srbskemu radikalcu, a ker ni bilo utemeljenih razlogov za njegov odpoklic, so mu pripisali dve večji nepravilnosti v delovanju – neprimerno obnašanje zaradi ježe v vlogi jockeyja ter nepravilno predajo ključa šifre in zaupnega arhiva v času njegovega nenadnega obiska Beograda. Po odhodu iz Prage oziroma po njegovem odpoklicu prave priložnosti v diplomaciji, v kateri si je resnično želel delovati, ni več dobil. Vendar to ne pomeni, da se je s političnega prizorišča umaknil, temveč se je v raznih funkcijah pojavljal v družbenem in političnem življenju skupne države. Idealu unitaristične jugoslovanske države, ki si ga je ustvaril že v goriških časih, je sledil vse življenje, med 2. svetovno vojno kot pripadnik Mihailovičevih četnikov in kasneje kot emigrant v ZDA po 2. svetovni vojni.⁴

⁴ Gačić, Dr. Bogumil Vošnjak, str. 1–6, 179–180.

Korespondenca med Franom Mayerjem in Bogumilom Vošnjakom

Bogumilov oče Mihael Vošnjak se je, kot že zapisano, poročil s Henrietto, hčerjo Franca in Terezije Deutschmann (Dečman), po očetovi smrti pastorko hotelirja in trgovca Franca Kamererja v Celju in vdovo šoštanjskega odvetnika dr. Srečka Mayerja. Iz prvega zakona je imela sina Frana Mayerja, torej Bogumilovega polbrata. Po poroki se je Mihael Vošnjak preselil v hišo v Graški, v kateri se je 4. marca 1882 rodil Bogumil Vošnjak. Bogumilova in Franova mati se je ukvarjala s pekovsko obrtjo, s čimer je nadaljevala družinsko tradicijo. Kasneje so se preselili na Miklošičevo ulico v drugo hišo, ki je bila Henriettina last. Podedovala je tudi veliko hišo na Gosposki ulici, kasneje pa sta bili na Henriettini zemlji zgrajeni gimnazija in evangelijska cerkev.⁵ Med drugo svetovno vojno je Bogumil Vošnjak zapisal kratek esej z naslovom *Pod karamatinim krovovima*, ki ga je posvetil svoji in materi Frana Mayerja. Eseg obsega tudi nekaj podatkov o Vošnjakovem otroštvu v Celju:

»Rodil sem se v eni stari hiši v starodavnem in staroslavnem mestu Celju, kjer vsaka stopinja opozarja, da so tu nekoč vladali Rimljani, in jutro novega veka Celjski grofi. Sam zid hiše je bil širok /.../ in zid naše hiše je bil istočasno tudi mestni zid, menda še iz rimskih časov. /.../ To je bil moj dom, v katerem smo živeli moji starši in jaz. /.../ Mati je gospodovala, stroga, ampak tudi ljubka, tu so bili sredi tega starega mesta tudi konjski in kravji hlevi, celo svinja je bila, in vrt je bil poln rož, ampak v drugem delu sta bila sadje in

⁵ Bogumil Vošnjak, Ob stoletnici rojstva Mihe Vošnjaka, prvega slovenskega zadugarja. 18. septembra 1837. (Beograd, 1937), str. 11–12; Muzej Velenje (MV), Janko Orožen, Ing. Mihael Vošnjak, dokument 1104/85, str. 1; Isti, Posestna in gradbena zgodovina Celja (Celje, 1957), str. 22; Miran Aplinc, Vošnjaki – industrialci iz Šoštanja, (Šoštanj, 2005), str. 57; Dušan Omahen, Mihael Vošnjak (1837–1920): pobudnik in organizator hranilništva na Štajerskem: njegovo delovanje v deželnem zboru v Gradcu 1884–1896 in v državnem zboru na Dunaju 1885–1897: razprava (Ljubljana, 1978), str. 15.

zelenjava. Ta starinski dom s hlevi in vrtom je bil za mene cel svet.»⁶

Toda Henrietta Vošnjak je umrla zelo zgodaj, in sicer 21. marca 1896 v 55. letu starosti zaradi raka. Po njeni smrti so pri delitvi dediščine nastale težave, zato se je Mihael Vošnjak odločil vse skupaj pustiti in zapustiti Štajersko. Ženina smrt in bolehanje njegovega edinca Bogumila, ki je kazal znake tuberkuloze, sta ga zelo prizadela, čemur se je pridružila še silovita gonja Nemcev, predvsem v Celju, ki je takrat veljal za nemškega. S Henriettino smrtjo je razpadla tudi družina, zato je moral Mihael Vošnjak sam poskrbeti za sina Bogumila, s katerim sta se zaradi že omenjenih težav, ki so ju pestile, preselila v Gorico.⁷

V Gorici je Bogumil Vošnjak srednješolsko izobraževanje zaključil na zasebni gimnaziji v Gorici. Pravo je sprva študiral v Pragi ter nato v Gradcu in na Dunaju. Leta 1906 je doktoriral iz prava in pravnih znanosti ter nato študij nadaljeval v Heidelbergu. Isto leto je odšel v Pariz, kjer se je vpisal na École libre des sciences politiques. Tam je nastala tudi ena od njegovih številnih knjig z naslovom Ustava in uprava Ilirskih dežel. Za narodnostna vprašanja se je začel zanimati zelo zgodaj, ob tem je za svoje ideje navdušil tudi druge mlade intelektualce. Skupaj z očetom in mladimi somišljeniki je začel izdajati tudi revijo Veda, ki se je posvečala družboslovni in humanistični tematiki, pa tudi gospodarstvu in naravoslovju. Med političnimi temami revije je bilo v ospredju jugoslovansko vprašanje.⁸

A leta 1914 je nastopila vojna, ki je imela velik vpliv tudi na mlade goriške intelektualce, predvsem na Bogumila

⁶ Arhiv Studia Slovenica (ASS), fond Vošnjak (FV), škatla 21, Esej Pod karamatinim krovovima, posvečeno jednoj majci, avgust 1942.

⁷ Vošnjak, Ob stoletnici, str. 11–12; MV, Orožen, Ing. Mihael Vošnjak, dokument 1104/85, str. 1; Isti, Posestna in gradbena zgodovina Celja, str. 22; Aplinc, Vošnjaki, 57; Omahen, Razprava, str. 15.

⁸ Gačič, Dr. Dr. Bogumil Vošnjak, str. 29–36; Enciklopedija Slovenije, Zvezek 14: U–We (Ljubljana, 2000), str. 163.

Vošnjaka. Sprva je verjel, da bi bilo nesmiselno, če bi habsburški imperij razpadel, a ko se je vojna jeseni 1914 razmahnila, je čutil, da bo do tega vendarle prišlo, zato je želel oditi v emigracijo, v kateri bi pomagal uresničiti idejo o Jugoslaviji, ki jo je tako goreče zagovarjal. Pri prestopu avstrijske meje sta mu pomagala pravnik Ivan Marija Čok in tržaški namestnik Konrad Hohenlohe-Schillingsfürst. Ko je po burnih prevratih v domovini odšel v emigracijo, da bi delal za združitev južnih Slovanov, ga njegov oče Mihael Vošnjak kot edinca ni želel ogroziti s tem, da bi ga imenoval za dediča. Najprej je za dediča imenoval prijatelja publicista in mecena Pavla Turnerja, a je kasneje oporoko spremenil in za dediča imenoval svojega pastorka iz ženinega prvega zakona Frana Mayerja. A avstrijske oblasti so mu naposled zaplenile vse premoženje, z argumentom, da prejema plačo srbske vlade in da podpira svojega sina, ki je dezertiral in je član Jugoslovanskega odbora v Londonu.⁹ Bogumil Vošnjak je bil ves čas 1. svetovne vojne v emigraciji, kamor se je kasneje, natančneje v Švico, preselil tudi njegov oče. Še preden je Mihael Vošnjak odpotoval v tujino, je sinu tožil, da že nekaj časa ni dobil nikakršnih vesti iz Šoštanja, nato pa je nenadoma prispelo pismo, v katerem so mu sporočili, da je Anče, najstarejši sin njegovega pastorka Frana Mayerja, padel na soški fronti.¹⁰

Po odhodu iz Švice se je Bogumil Vošnjak pridružil vodji hrvaške politične emigracije Anteju Trumbiću ter z njimi in drugimi južnoslovanskimi emigranti ustanovil Jugoslovanski odbor, ki je imel sedež v Londonu. Vošnjakova vloga v tem odboru je bila zelo pomembna, saj se ni boril le za nastanek skupne države južnih Slovanov, temveč svetovno javnost opozarjal na mali narod Slovencev, njegovo usodo in predvsem na tržaško vprašanje. Kot dejaven član odbora je opravil kar nekaj misij, se sestajal z vidnejšimi svetovnimi

⁹ Omahen, Razprava, str. 37.

¹⁰ ARS, OFBV, AS 1039 Priv. A. LVIII, fascikel 11, Očetovo pismo Vošnjaku, 3. 3. 1918.

politiki takratnega časa in kot edini Slovenec podpisal Krfsko deklaracijo, ki sta jo julija 1917 sestavila Jugoslovanski odbor in srbska vlada. Sam akt Krfske deklaracije je bil tudi osnova za nastanek skupne države 1. decembra 1918. Po Krfu je Vošnjak odšel še v ZDA, da bi tamkajšnje Slovence in Hrvate pridobil za podporo deklaraciji in nastajajoči prihodnji državi. Gradiva o Vošnjakovih dejavnosti med vojno je precej, med drugim je ohranjen tudi njegov dnevnik, ki ga je v knjižni izdaji izdal Vladimir Kološa.¹¹ Kaj se je takrat dogajalo z njegovim polbratom Franom Mayerjem, iz ohranjenih virov ni mogoče izvedeti, razen o že omenjeni smrti Ančejja Mayerja. Njuno dopisovanje, tako je vsaj razvidno iz ohranjenih dokumentov, ki jih hrani Arhiv Republike Slovenije, se je razvilo predvsem po vojni. Dve leti po koncu vojne je Vošnjakov oče Mihael Vošnjak, ko se je pripravljaj na vrnitev v domovino, umrl. Za seboj je pustil le del nekdanj bogate dediščine, saj mu jo je, kot že zapisano, v veliki meri zaplenila avstrijska oblast, premoženje pa je kopnelo tudi zaradi delovanja Bogumila Vošnjaka v Jugoslovanskem odboru, saj sta Vošnjaka temu namenila kar precejšnje vsote. Vili, ki sta ju posedovala v Gorici, pa sta bili med vojno močno poškodovani. Dediščina, ki je ostala, je v Švico šel iskat Fran Mayer. Testamenta ni našel nikjer, ne v banki ne doma, vendar je predvideval, da morda tiči v kakšni pošti, naslovljeni na Bogumila Vošnjaka. Mayer je tako vzel le korespondenco, ki jo je imel pokojni pri sebi, in obravnaval zapuščinsko razpravo po švicarskem pravu. Gotovino, 5000 avstrijskih kron in 1500 švicarskih frankov, ki jih je našel pri pokojniku, je vzel s seboj in jih položil na Ljubljanski hranilni banki. Polbratu je sporočil, da knjižico južnoštajerske hranilnice hrani doma, na njej pa je bilo 28.000 kron. O vseh drugih zadevah naj bi se dogovorila, ko bi Vošnjak prispel s soprogo Nado v Šoštanj.¹²

¹¹ Več o Vošnjakovem političnem delovanju in osebnem življenju glej: Aleksandra Gačič, Dr. Bogumil Vošnjak – politik in diplomat, doktorska disertacija (Maribor 2014).

¹² ARS, OFBV, fascikel 7, Mayerjevo pismo Vošnjaku, 22. 7. 1920.

Polbrata sta si po vojni pogosto pisala. Tako se mu je Fran Mayer oglasil tudi konec avgusta 1919, ko je Bogumil Vošnjak bival v Parizu kot generalni sekretar delegacije Kraljevine SHS na pariški mirovni konferenci. Mayer je pisal, da bi bratu sicer večkrat pisal, a se je bal, da bi ga ob obilici dela z njihovimi političnimi in domačimi malenkostmi le motil. V časnikih so brali, da ima jugoslovanska država v Glasgowu nameščenega konzula, ki je bil obenem tudi posestnik ladjevja, zato se mu je zdelo primerno, da piše bratu. Namreč Mayerjev sin Dušan je absolviral na navtični šoli v Bakru in nato služil pri vojni mornarici kot prostovoljec. Iz Bakra je dobil dovoljenje za plovbo pri trgovski mornarici, od okrajnega glavarstva pa enoletno dovoljenje za plovbo po morju. Mayer je za sinovo službo zaprosil Vošnjaka za posredovanje pri Tomažu Dunlopu. Bratu je malce hudomušno napisal, naj si odtrga od »diplomatičnega« dela četrte ure in »protežira« za nečaka Dušana. Dobil je namreč, informacije, da britanske ladje redno priplujejo v Trst in na Reko, ter brata spraševal, ali je morebiti promet urejen tako, da bi se lahko Dušan s kakšno izkaznico vkrcal za dolgo potovanje oziroma službovanje. Brata je ob tem prosil, naj kot oseba z zvezami nečaku nekako ugladi pot. Iz pisem lahko razberemo tudi nekatere Mayerjeve značajske poteze. V enem od pisem je namreč bratu predlagal tudi malce neprimerno kupčijo. Nagovaljal ga je, naj v Franciji nakupi pet ton nekega finega blaga oziroma usnja, seveda za »krščansko ceno«, ki bi se nato na domačih tleh dobro prodajalo, s čimer bi se dalo kar precej zaslužiti.¹³ Ali je Vošnjak to storil ali ne, iz pisem ni razvidno, vendar lahko sklepamo, da si tega le ni upal narediti, saj je bil pri teh stvareh dokaj načelen, pa tudi svoje kariere verjetno s tem ne bi želel ogrožati. Ko je Vošnjak nastopil diplomatsko službo v Pragi, je Mayer pisal tudi svakinji Nadi, Srbkinji, s katero se je Vošnjak poročil po prihodu iz Pariza, kljub temu da se njegov oče s to poroko ni ravno strinjal predvsem zaradi Nadine bolehnosti. Mayer je svakinji pisal, da se veseli, ker

¹³ ARS, OFBV, fascikel 7, Mayerjevo pismo Vošnjaku, 30. 6. 1919.

sta srečno prispela v Prago in našla svoj dom. Slišal je, da imata palačo z zgodovinsko preteklostjo in veliko umetninami z »vsemi udobnostmi za gospodinjino in za reprezentanco«. Mayer je bil kar precej vedoželjen, zato je svakinjo prosil, naj mu, ko bo zadostila svojim reprezentančnim dolžnostim, poroča, kakšen dom imata in kako uživata v čudovitem praškem mestu, »saj od Bogumila, politika in v tem oziru nepraktičnega človeka ne more pričakovati«, da jim bo pisal o tem. Ob tem je izkoristil priložnost in tudi svakinjo poprosil za posredovanje za sina Dušana, v upanju, da si njegove prošnje ne bo štela v zlo.¹⁴ Nado je prosil, naj pomaga tudi njegovemu nečaku Vladimirju Železingerju, kasnejšemu sodniku na okrožnem sodišču v Krškem, ki je bil tajnik pri stolu sedmerice v Zagrebu, a si je sam težko poiskal družabne stike. Nada, ki je imela v Zagrebu veliko znancev, naj bi mu pomagala priti v boljšo družbo. Mayer se je opravičeval, da jo to prosi tudi zato, ker naj bi bile »dame neprimerno bolj praktične«. ¹⁵ Pisal pa je tudi bratu in mu zaželel, da bi dolgo užival v Malteški palači. Ob tej priložnosti mu je sporočil, da njegov predhodnik Ivan Hribar potuje po celi Sloveniji in da se je tudi sam imel priložnost srečati z njim v Slovenj Gradcu, kjer je Mayer zastopal svoj okraj. Srečanje mu je opisal z nekaj besedami:

»Razvil se je veliki pomp, sprejel nas je v veliki uniformi z diplomatskim frakom, veliki trak Sv. Save čez pas in meč ob strani, govoril sem zelo zmerno in mirno.«¹⁶

Dušan Mayer je še kar nekaj časa čakal na primerno službo. Ker je kazalo, da z britansko mornarico očitno ne bo nič, je Mayer brata prosil, naj tokrat s pomočjo svojih zvez posreduje v Dalmaciji. Na bratovo priporočilo je Mayer pismo naslovil na Pera Čingrijo, nekdanjega dubrovniškega župana. A ker od slednjega ni bilo nikakršnega odgovora, je znova razočaran pisal bratu:

¹⁴ ARS, OFBV, fascikel 7, Pismo Nade Vošnjak Mayerju, 10. 9. 1921.

¹⁵ ARS, OFBV, fascikel 7, Mayerjevo pismo Vošnjaku, 10. 8. 1921.

¹⁶ ARS, OFBV, fascikel 7, Mayerjevo pismo Vošnjaku, 10. 8. 1921.

»Solnce taja led in sneg, ladje bodo že začele po Jadranu ploviti in naš fant poseda lepe dneve doma, mesto da bi bil v svojem elementu. Žalostno bi bilo, da po Tvojem priporočilu ne bi našli v celi Dalmaciji za mladega kadeta mesta.«

Mayer se je preko znanih dam obrnil tudi na soprogo Gregorja Žerjava, poslanca Narodne vlade, hkrati pa tudi brata prosil, naj osebno stopi v stik Žerjavom, saj sta prijateljevala že kot študenta.¹⁷ Mayer je pri svoji prošnji vztrajal, saj je čez nekaj dni ponovno pisal, da je prejel Čingrijevo pismo, v katerem mu je ta sporočal, da dela trenutno ni, a naj vseeno pošljejo prošnjo na Sušak. Ker se z njegovim odgovorom ni strinjal, je brata prosil, naj vplivnemu Čingriji dopove,

»da je prošnik ne samo mornar na papirju, ampak res uporaben, spreten in delaven v svoji stroki in da bode čisto dobra akvizicija.«

Da brata s svojimi prošnjami malce nadleguje, se je zavedal tudi sam: *»Ker se gre za mojega edinega fanta, mi menda ne boš zameril, ako Te še enkrat prav lepo prosim, da blagovoliš zastaviti ves svoj upliv.«*

Ob tej priložnosti mu je pisal, da je bil pred kratkim v Zagrebu in je obiskal Slovenski oddelek stola sedmerice ter bil negativno presenečen, saj so bili vsi nezadovoljni zaradi lokacije, plače in družbenih razmer, zaradi česar so želeli čim prej oditi.¹⁸ Čez dober mesec, ko je bil Dušan še vedno doma, je Fran Mayer pisal, da je njegov sin morda edini Slovenec navtik in da bi se že zaradi tega spodobilo, da bi dobil službo, še toliko bolj, ker je imel tako vplivnega »protektorja, kakor je to naš Praški poslanik.«¹⁹ Nekaj mesecev je Mayer znova pisal bratu, in sicer, da je v Slovenskem narodu bral, da je prišel z mirovno delegacijo skozi Ljubljano. Mayerju je bilo žal, da se z bratom nista srečala, zato ga je prosil, naj mu sporoči, kdaj bo potoval nazaj, da bi ga pričakal na vlaku in

¹⁷ ARS, OFBV, fascikel 7, Mayerjevo pismo Vošnjaku, 1. 3. 1922.

¹⁸ ARS, OFBV, fascikel 7, Mayerjevo pismo Vošnjaku, 6. 6. 1922.

¹⁹ ARS, OFBV, fascikel 7, Mayerjevo pismo Vošnjaku, 22. 4. 1922.

bi se tako peljala skupaj vsaj nekaj postaj, ker se nista videla že dolgih pet let. Glede Dušanove službe se ni še nič spremeni-
nilo, Vošnjakov oče Mihael, Mayer mu je pravil papa, mu je
celo predlagal, da bi služil v ameriški mornarici. A Mayer je
bil prepričan, da ta zanj ni bila primerna in bi fanta pokvarila.
Razmišljal je celo, da bi sin lahko šel nazaj k vojni mornarici.
Ob koncu pisma je Mayer zanimivo ocenil sinovo prejšnje
delo: *»Zato bi bilo škoda, da bi zopet lenobo pasel v kaki luki
in v zrak gledal.«*²⁰ Ko je Vošnjak že bival v Pragi kot posla-
nik Kraljevine SHS, je Dušan že imel službo, a Fran Mayer
s sinovo zaposlitvijo ni bil povsem zadovoljen, saj je menil,
da v jugoslovanski mornarici menda še ni vse tako, kot bi
moralo biti, a je bratu pisal, da je fant zdrav in zadovoljen in
da brežhibno opravlja svojo službo. Že naslednje leto naj bi
Dušan končal svojo kadetsko službo in bil odpuščen iz vojne
mornarice. Izpite naj bi po očetovih besedah opravljal vestno,
za praporščaka pa naj bi bil imenovan po opravljenem te-
nentskem izpitu, ki je sledil po 16-mesečni plovbi. Mayer si
je vsekakor želel, da bi njegov sin prišel v britansko službo,
zato je brata prosil, naj o tem spregovori s kakšnim britan-
skim poslanikom ali atašejem. Ob tem mu je položil na srce,
da lahko nečaku popolnoma zaupa:

*»Toliko si lahko prepričan, da je pob v svoji stroki do-
bro izvežban, da zna nekaj in da bo povsod, kamor ga posta-
vijo kot pomorščak[a], na svojem mestu.«*

Mayer je bratu na kratko sporočil tudi, kako se godi
še njegovi hčerki Majki in ženi Riči. Majka je ravno prišla
»črnoožgana« iz Baške, polna hvale tamkajšnjih razmer in
očarana nad lepoto kopališča, Riči pa je odpotovala v Konji-
ce.²¹ Leta 1922 je Mayer poleg tega, da je še vedno prosil za
posredovanje za sina, bratu pisal, da se teta Goričar menda s
sinom Maksom Goričarjem, kasneje izseljenskim komisar-
jem v Düsseldorfu in duhovnikom, seli iz Šoštanja na Dobrno
in da se neki kmet zanima za njive, ki so v Vošnjakovi lasti.

²⁰ ARS, OFBV, fascikel 7, Mayerjevo pismo Vošnjaku, 21. 9. 1919.

²¹ ARS, OFBV, fascikel 7, Mayerjevo pismo Vošnjaku, 10. 8. 1921

Kmet je bil pripravljen le-te odkupiti ali pa zamenjati za gozd v Lokovici.²² Čez čas je Mayer prenehal brata »nadlegovati« s prošnjami za sina Dušana. Naposled se je Dušanova zadeva rešila, saj je deset let kasneje Fran Mayer pisal bratu, da je njegov nečak v Antwerpnu in potuje v Argentino.²³

Proti koncu leta 1920 je Mayer izvedel, da namera-va njegov brat Bogumil Vošnjak novembra priti v Šoštanj na obisk, a mu je le-tega odsvetoval, saj ne bi mogli primerno pogostiti ne njega ne njegove soproge Nade. Šoštanjska občina je namreč zasedla njihovo sobo za tujce in pred volitvami te sobe ni bilo možno uporabljati. Bratu je pisal, da mu sedanjí mogočnejši s tem želijo pokazati svojo moč. Še hujša težava je družino Mayer pestila zaradi pomanjkanja poslov, zaradi česar so morali odpustiti še zadnjo dekle. Da se je Mayerju in njegovi ženi ta situacija resnično zdela zelo neprijetna, kažejo Mayerjeve besede, izražene v pismu bratu:

»To je za mojo ženo sila hudo in za mene izredno neprijetno, pa pri sedanjih razmerah naravnost neodpravljlivo zlo, tem hujše, ker na take katastrofalne krize nismo bili vajeni. Razumljivo, da gospodinja, koja oče svojim gostom ustrešči in jim dom priljubiti, ne more pogrešati poslov ter da se odloči rajše za odkritosrčno besedo, kakor za polovičarsko postrežbo, koja pusti pri gostih neprijeten utis.«

Zato je upal, da ga bo brat s soprogo obiskal šele takrat, ko bodo spet lahko imeli kuharico in sobarico.²⁴

Kako sta Mayer in Vošnjak komunicirala v vmesnih letih, torej od leta 1922 do leta 1931, žal ni mogoče izvedeti, saj ohranjenih pisem ni. Ali so izgubljena ali si morda nista pisala, kar je malo verjetno, je težko sklepati. V vmesnem času je Mayer postal šoštanjski župan, Vošnjak pa je vršil bolj ali manj pomembne politične funkcije, čeprav dosti ve-ljave ni več imel. Vsekakor pa so ohranjena njuna pisma iz

²² ARS, OFBV, fascikel 7, Mayerjevo pismo Vošnjaku, 23. 1. 1922.

²³ ARS, OFBV, fascikel 7, Mayerjevo pismo Vošnjaku, 31. 12. 1932.

²⁴ ARS, OFBV, fascikel 7, Mayerjevo pismo Vošnjaku, 23. 10. 1920.

leta 1931, ko so se pripravljale volitve za poslance Narodne skupščine in je Mayer Vošnjaku pisal kot predstavnik slovenjgraškega okraja, in sicer glede volitev in kandidatov. Mayer je namreč dobil vesti o nekaterih kandidaturah. Nekdanji organizator preporodovcev, kulturni in politični delavec Janže Novak, je želel v Gornjem Gradu kandidirati tajnika geodeta Milana Mravljeta, ki je bil menda nejevoljen, saj se je Šoštanj s Slovenj Gradcem že odločil in je nakazal, da so se prenaglili, ker kandidature v Ljubljani še niso bile potrjene. Zato je tudi Mayer pisal bratu, da bi bilo dobro priporočiti, »da se Ljubljana, koja nikoli ni poznala Štajerske geografije, ne meša preveč v naše razmere in vpoštevata tudi željo lokalnih faktor[j]jev.«²⁵ Že nekaj dni kasneje mu je pisal, da je izvedel veliko od sodnika Karla Verstovška, ki se je udeležil svečanosti na pokopališču v Ljubljani, a da ni mogel ločiti, kaj je res in kaj ne. V nekem kupeju so se mariborski demokrati menda pomenkovali o tem, koliko mandatov bi lahko v Dravski banovini pripadlo Slovenski ljudski stranki.

»Verstovšek, kateri je v političnih zadevah sicer zelo dobro informiran, sodi pa silo cinično in naravnost brezvestno, meni, da se počenja sedaj kravja kupčija za mandate,« je pisal Mayer, ki je smatral za svojo dolžnost, da brata obvešča prav o vsem, da bi slednji vedel, kako ravnati.²⁶ Že čez tri dni mu je znova pisal, da je odprl njegovo pošto, ki jo je prejel od slikarja Maksima Gasparija, ki mu je predlagal predvolilno propagando. Mayer se z njo ni strinjal, temveč je bratu priporočal, da bi v Šoštanju raje nalepili plakate, in sicer šele tedaj, ko bi se razjasnili tamkajšnji pojmi.²⁷ Kmalu je prispelo novo Mayerjevo pismo, v katerem je Vošnjaku sporočal, da se je novi kandidat Rupnik pri sodnji bahal s tem, »da pride poslan od banovine, da ima denarja, kolikor hoče za agitacijo«, in da bo o Vošnjaku razkril marsikaj, kar se je godilo v Pragi, ko je Vošnjak zasedal mesto izrednega

²⁵ ARS, OFBV, fascikel 7, Mayerjevo pismo Vošnjaku, 5. 10. 1931.

²⁶ ARS, OFBV, fascikel 7, Mayerjevo pismo Vošnjaku, 20. 10. 1931.

²⁷ ARS, OFBV, fascikel 7, Mayerjevo pismo Vošnjaku, 23. 10. 1931.

poslanika.²⁸ Skupščinske volitve so potekale 8. novembra 1931. Mayer, ki je konec meseca prišel iz bolnišnice, je bratu pisal o poteku volitev v Šoštanju, kjer je ob dopoldanskem štetju glasov kazalo, da ima Vošnjak vedno za 200 do 300 glasov prednosti pred drugima dvema kandidatom. Vmes je prišlo do poizvedovanj zaradi spornega letaka, na katerem naj bi bil podpisan prvak Slovenske ljudske stranke Anton Korošec. Zaslišali naj bi tudi šoštanjskega župnika, kar se je Mayerju zdelo neprimerno, zato je brata prosil, naj se ukinejo vse podobne preiskave. Poročal mu je o neuspehu Maksa Goričarja, ki je kandidiral v Slovenskih Konjicah, ker je, kot je zapisal Mayer, nasedel Ljubljancanom in se podal v kraj brez vsakršnega upanja.²⁹ Ker je brat v času odpiranja volilnih glasovnic pristal v bolnišnici zaradi kile, je stricu Vošnjaku pisala nečakinja Majka Mayer, ki mu je poslala seznam in natančno označbo, kdo je koga volil in kateri volivci niso volili.³⁰ Vošnjak je bil na teh volitvah izvoljen tudi za narodnega poslanca, a je zaradi tega vnovič prišlo do zapletov, saj so mu oblasti želele odvzeti funkcijo delegata Kraljevine Jugoslavije pri Upravnem komiteju Fonda B.³¹ Po mnenju oblasti sta bili funkciji nezdružljivi. Vendar se v Upravnem komiteju fonda B z mnenjem zunanjega ministrstva niso strinjali. Zakon je namreč govoril le o dejavnih državnih uslužbencih, kar Bogumil Vošnjak ni bil, saj je bil kot pooblaščen minister upokojen. V obrazložitvi so zapisali, da Vošnjaku ni bil izdan nikakršen ukaz in za delovanje pri fondu B ni prejemal denarja iz državne blagajne. Tako je naposled obdržal

²⁸ ARS, OFBV, fascikel 7, Mayerjevo pismo Vošnjaku, 26. 10. 1931.

²⁹ ARS, OFBV, fascikel 7, Mayerjevo pismo Vošnjaku, 23. 11. 1931.

³⁰ ARS, OFBV, fascikel 7, Pismo Nejke Mayer Vošnjaku, 12. 11. 1931.

³¹ Na temelju obveznosti, ki so izhajale iz Trianonske pogodbe, je bil 28. aprila 1930 zaključen sporazum z Madžarsko in ustanovljena sta bila fonda A in B za regulacijo odškodninskih zahtev madžarskih državljanov. Naloga fonda B je bila regulacija vseh neagrarnih obveznosti do madžarskih državljanov, dosojenih na mešanih in izbranih sodiščih ali na osnovi poravnjav, ki so bile v večini primerov odškodnine, ki so jih zadevale lokalne železnice, dobrite Habsburžanov in druge zahteve madžarskih državljanov. Gačić, Dr. Bogumil Vošnjak, str. 199.

obe funkciji, čeprav se je ves čas njegovega mandata nekaj zapletalo.³²

Novih ohranjenih pisem med bratoma znova ne zasledimo leto dni, in sicer vse do decembra 1932, ko je Mayer znova pisal Vošnjaku in mu v pismu pojasnil zadeve v zvezi s šoštanjskim vodovodom, za katerega so na nekaj mestih prosili za subvencijo. Mayer je bratu sporočal tudi, kako kot župan ureja finance, in mu med drugim pojasnil, da so za meščansko šolo v Šoštanju iz občinskega proračuna črtali 22.000 dinarjev, z obrazložitvijo, da mora za meščanske šole skrbeti banovina. Črtali so tudi sredstva za katehetsko plačo, saj sosednje občine niso prispevale nič in je tako celotno breme padlo na šoštanjsko občino. Mayer je brata obvestil, da se je pri njem oglasil zaupnik rudarjev Ferdo Valenčak in ga prosil, naj Vošnjaku sporoči, da bo v kratkem na ministrstvu za gozdove in rudnike prišlo do sprejema delegacije rudarskih zastopnikov iz Velenja in drugih državnih rudnikov, kjer naj bi izročili spomenico o nameravanem znižanju delavskih plač. Velenjski rudarji so ga vljudno prosili, naj se tudi sam udeleži omenjenega sestanka in se z vso odločnostjo zavzame za pravice delavcev. Pred tem naj bi se Vošnjak zglasil na sestanku v Beogradu, kjer bi dobil natančnejše informacije o celotni zadevi.³³ V tridesetih letih 20. stoletja se je namreč velenjski premogovnik nekajkrat znašel v finančnih težavah, zato so se rudarji po pomoč obrnili na Vošnjaka kot narodnega poslanca in potomca iz Šaleške doline. Leta 1931 se mu je v pismu zahvalil inženir Ernest Čuček, saj so bili pri velenjskem rudniku zaskrbljeni zaradi reparacijskih dobav. Zataknilo se je namreč pri nabavi strojne naprave za električno centralo, za kar se je Direkcija rudnika Velenje obrnila neposredno na podjetje Brown & Boveri. Čuček se je Vošnjaku zahvalil za poročilo, da velenjska zadeva ni izgubljena in da jih navdaja upanje, saj je bil Vošnjak njihov zaščitnik.³⁴

³² Gačič, Dr. Bogumil Vošnjak, str. 200.

³³ ARS, OFBV, fascikel 7, Mayerjevo pismo Vošnjaku, 21. 12. 1932.

³⁴ ARS, OFBV, fascikel 3, Čučkovo pismo Vošnjaku, 11. 12. 1931.

Za pomoč v prizadevanjih za rešitev težav velenjskega rudnika so velenjski rudarji prosili tudi druge poslance Dravske banovine, naj s podpisi podprejo Vošnjakov trud za njihove pravice, kar so poslanci tudi storili.³⁵ Konec leta so iz premogovnika in pisarne Kranjskih deželnih elektrarn v Ljubljani Mayerja spraševali, kje je Vošnjak, verjetno zaradi pogodbe s podjetjem Brown & Boveri, od katerega naj bi nabavili agregat. Tudi delegate Kmetijske družbe v Ljubljani je zanimalo, zakaj je Vošnjak izstopil iz kluba, a so se morali zadovoljiti z odgovorom, da zaradi osebnih zadev. Ker se je Mayerju zdelo, da so dobili za leto 1933 premalo sredstev za Dravsko banovino, je brata prosil, naj posreduje v Ljubljani ali Beogradu za višja sredstva, s katerimi bi zgradili cesto Šoštanj–Črna, ki je spadala pod Vošnjakov volilni okraj.³⁶ Na spomenico velenjskih rudarjev je Vošnjak odgovoril v pismu, v katerem jim je sporočil, da jo je izročil ministru za gozdove in rudnike Viktorju Pogačniku. Sporočil jim je, da so mu bile vse njihove pritožbe znane, prav tako mu je bilo znano obubožano stanje rudarjev in potreben čas, da bi se takšno težko stanje popravilo. Za nastalo situacijo ni krivil samo svetovne gospodarske krize, temveč tudi ministrstvo za gozdove in rudnike, ki je po njegovem mnenju slabo skrbelo za svoje rudnike. Kriv naj bi bil predvsem nekdanji finančni minister, ki je državnim rudnikom odvzel še tisto majhno vsoto, ki bi jim prišla prav. A Vošnjak je imel mirno vest zaradi elektrifikacije, saj je (po njegovih besedah) storil vse, kar je bilo v njegovi moči, in da bi bil uspeh dosežen, ko bi bila velenjska elektrarna v svojem polnem pogonu. Storil je vse, da bi prišlo do sestanka med predstavniki ministrstva za gozdove in rudnike ter predstavniki podjetja Brown & Boveri. Verjel je, da če bi bil sestanek uspešen, bi bilo s tem rešeno tudi vprašanje velenjskega premogovnika. Na razgovoru je Vošnjaku minister Viktor Pogačnik zagotovil, da bo prišla v Celje posebna komisija, ki bo ugotavljala, ali je bilo dejanje Cinkarne Ce-

³⁵ ARS, OFBV, fascikel 3, Čučkovo pismo Vošnjaku, 8. 12. 1931.

³⁶ ARS, OFBV, fascikel 7, Mayerjevo pismo Vošnjaku, 31. 12. 1932.

lje upravičeno. Cinkarna Celje je namreč pri rudniku Velenje odpovedala naročilo, zaradi česar so sledila odpuščanja in nižanje plač. V pismu je rudarje tolažilno prosil, naj še malo zdržijo, saj je kazalo, da so ravno na vrhuncu krize in da mora v kratkem času priti do sprememb.³⁷

Naslednje zanimivo pismo med bratoma datira v leto 1935, ko so se pripravljale nove skupščinske volitve. Mayer od brata o zadevi ni dobil še nobenih vesti, zato se mu je odločil pisati. Sporočil mu je, da v Celju nameravajo kandidirati Marušiča namesto Prekorška in da se je Ljudevit Pivko kandidaturi že odrekel. V Velenju se je govorilo o kandidaturi župana Antona Lempla, v Slovenj Gradcu pa o kandidatu Vrhnarju. Neki Herbert, ki je menda na poti iz Afrike govoril z Vošnjakom, je Mayerju razlagal, da ima Vošnjak na razpolago veliko izbiro kandidatur. Zato je Mayer brata prosil, naj mu pojasni zadeve v zvezi z bližajočimi se volitvami, da bi vedel, kako ukrepati in kaj odgovoriti krajanom, ki so se zanimali za te volitve.³⁸ Po teh volitvah pomembnejših pisem med bratoma ni zaslediti.

Leta 1940 je tik pred začetkom vojne Fran Mayer umrl, zato je Bogumil Vošnjak v publikaciji Matice rada, katere ustanovitelj je bil, napisal kratko besedilo bratu v spomin.

»Umr! je on, ki je upravljal to lepo staro mesto skoro nepretrgoma od l. 1918 naprej. Njegova uprava je bila ona pravega skrbnega očeta, ki ima čuvstvo silne odgovornosti v izvršitvi pover[j]ene mu naloge. Odlikoval ga je napram šoštanjskim delavcem socialni čut, kakršen je redek. Njegova plemenitost in dobrota ni mogla izzvati ne mržnje ne sovraštva,«

je zapisal v uvodnih vrsticah. Vošnjak je bil ponosen, da se z bratom nista nikdar prepirala in je med njima vladala prava bratska ljubezen. Ugotavljal je, da je časopisje popolno-

³⁷ ARS, OFBV, fascikel 2, Odgovor B. Vošnjaka na spomenico delavskih zaupnikov rudnika Velenje, 1932, brez datuma; Gačič, Dr. Bogumil Vošnjak, str. 229–230.

³⁸ ARS, OFBV, fascikel 7, Mayerjevo pismo Vošnjaku, 24. 2. 1935.

ma prezrlo, da je bil Fran Mayer tudi eden prvih slovenskih športnikov. Bil je predsednik prvega slovenskega kolesarskega društva, med ustanovitelji Sokola v Celju in Šoštanju in menda je bil prvi pristaš ter promotor zimskega športa med Slovenci. Vošnjak je menil, da brat ni pripadal samo Šaleški dolini, temveč celotnemu slovenstvu, saj je v devetdesetih letih 19. stoletja v Celju »neustrašno in poln navdušenja«
brasil obstanek slovenstva in se zavzemal za njegov razvoj v takratnem Celju, ki je bilo »bojno polje narodne misli«.

»Z njim je pa umrl idealen, globoko verujoč Jugoslovan, ki je nosil Jugoslavijo v srcu mnogo prej, nego je postala živa stvarnost,«

je pisal o bratovem jugoslovanskem čutenju. A tega čutenja Vošnjak ni več čutil pri drugih, ker je, kakor je zapisal, vlada-lo preveč sovraštva, nesloge in pomanjkanja čutenja za sku-pno bratsko delo. Ob koncu tega kratkega besedila je povzel misli o bratu in veri v boljšo prihodnost:

»Živo se spominjamo Tvojega kristalno čistega karakter[j]ja, Tvojega poštenega resnicoljubja, pa predvsem Tvojih političnih nauk in svetov in verujemo v dan, katerega Ti nisi doživel, katerega – upam – bomo doživeli, kadar bodo Slovenci v največjih narodnih vprašanjih zopet složni, edinstveni in bratski, kakoršni so bili v največjem trenutku svoje zgodovine pred dvema desetletjima. V tem znamenju Ti kličemo, dragi Franjo, zadnji: Z Bogom! Večna slava!«³⁹

Članek predstavlja le drobec orisa dveh zgodovinskih oseb, ki izhajata iz Šaleške doline. Fran Mayer si ob 150. obletnici rojstva vsekakor zasluži vsaj krajši prispevek, kot je pričujoči članek, njegov polbrat Bogumil Vošnjak prav tako. Čeprav ni bival v Šaleški dolini, je zanjo naredil ali vsaj poskusil narediti nekaj koristnega v času, ko je bil narodni poslanec. Tudi njegova vloga v 1. svetovni vojni nikakor ne sme ostati zamolčana navkljub okoliščinam in dejanjem, ki

³⁹ ARS, OFBV, fascikel 24, Bogumil Vošnjak, Dr. Franjo Mayer, dolgoletni župan mesta Šoštanj, Matica rada, št. 2 (1940).

so ga zapisala v slovenski zgodovinski spomin. Poleg tega letos obhajamo 100. obletnico podpisa Krfske deklaracije, ki jo je podpisal tudi Vošnjak kot edini predstavnik Slovencev. Ohranjenih pisem med polbratoma ni veliko, zato lahko predvidevamo, da se le niso ohranila, a da sta si brata redno dopisovala. Čeprav jih ni veliko, razkrivajo nekatere pomembne in vedno dobrodošle informacije za raziskovanje lokalne zgodovine.

Viri in literatura:

Arhivsko gradivo

- Arhiv Republike Slovenije
Fond, Dr. Bogumil Vošnjak, AS 1039 Priv. A. LVIII
- Arhiv Studia Slovenica
Fond Dr. Bogumil Vošnjak (1882–1959)
- Muzej Velenje
Miha Vošnjak, 1104/85

Monografije, zborniki

- Aplinc, Miran, Vošnjaki – industrialci iz Šoštanja, (Šoštanj, 2005).
- Aplinc, Miran, Med onimi delavci, ko so sejali med ljudstvom narodno zavest, Dr. Fran Mayer v Šoštanju“, v: Zgodovina za vse, leto XIX (2012), št. 1–2, str. 137–142.
- Ehrlich, Lambert, Pariška mirovna konferenca in Slovenci 1919/20, Ehrlichova spomenica za Vatikan 14. aprila 1942 (Ljubljana, 2002).
- Gačič, Aleksandra, Dr. Bogumil Vošnjak – politik in diplomat, doktorska disertacija (Maribor 2014).
- Mitrović, Andrej, Jugoslavija na konferenciji mira 1919–1920 (Beograd, 1968).

- Omahen, Dušan, Mihael Vošnjak (1837–1920): pobudnik in organizator hranilništva na Štajerskem: njegovo delovanje v deželnem zboru v Gradcu 1884–1896 in v državnem zboru na Dunaju 1885–1897: razprava (Ljubljana, 1978).
- Orožen, Janko, Posestna in gradbena zgodovina Celja (Celje, 1957).
- Vošnjak, Bogumil, Ob stoletnici rojstva Mihe Vošnjaka, prvega slovenskega zadrugarja. 18. septembra 1837. (Beograd, 1937).

Enciklopedije in biografski leksikoni

- Šaleški biografski leksikon. Elektronska izdaja.
<http://www.saleskibiografskileksikon.si/>
- Enciklopedija Slovenije, Zvezek 14: U–We (Ljubljana, 2000).